

Το κοινωνικό του πιστεύω

Σε μια συνέντευξη του στον Ζαν Ντιανέλ, του γαλλικού «Νουβέλ Ομπσερβατέρ», ο Πάλμε είχε εκφράσει με δύο λόγια το γνώμονα της κοινωνικής του πολιτικής, τον κανόνα που έκανε τη Σουηδία των τελευταίων είκοσι χρόνων πρότυπο κράτους σε παγκόσμια κλίμακα.

□ «Η σκέψη που μας οδηγεί είναι πολύ απλή», είπε. «Είναι τούτη: Ποιος είναι ο πιο αδύναμος; Ποιος είναι που χρειάζεται βοήθεια; Ε, αυτός πρέπει να είναι ο κερδισμένος! Αυτός θα βοηθήσουμε! Έτσι, τα απόλυτα πρωτεία στη μέριμνα του κράτους τα έχουν τα παιδιά, οι ηλικιωμένοι και οι άρρωστοι. Ο γέρος, ο δυνατός, θα τα βγάλει πέρα, δεν υπάρχει θέμα. Ο άρρωστος όμως; Το παιδί; Ο γέρος;». Σε μια άλλη περίπτωση, ο Πάλμε έδωσε κι έναν ορισμό, το δικό του, της ελευθερίας:

□ «Ελευθερία», είπε, δεν είναι το να μην πληρώνεις φόρους. Είναι η λύτρωση από το φόβο της αρρώστιας, της φτώχειας και της ηλικίας».

ΚΑΤΑΛΥΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ Η ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΤΗΣ ΣΟΥΗΔΙΑΣ

Δυσαναπλήρωτο το κενό που άφησε ο θάνατος του ήσυχου μαχητή της Στοκχόλμης

Η Ευρώπη μετά τον Πάλμε

ΕΝΑ άγριο όσο και απλό συμπέρασμα από τη δολοφονία του Όλοφ Πάλμε είναι ίσως ότι, σ' αυτόν τον κόσμο, τους ειρηνιστές τους σκοτώνουν. Δεν είναι αποδεκτό από όλους, ούτε ακίνδυνο, να είσαι κατά της βίας, κατά των διακρίσεων ή της εκμετάλλευσης.

Αν επιμένεις σε τέτοιες αρχές, για να επιζήσεις, πρέπει να γίνεις

Του ΚΩΣΤΑ ΓΑΛΑΝΟΠΟΥΛΟΥ

και συ σκληρός και αδιάστατος, να κρύβεσαι στο σπίτι σου τη νύχτα, να παραμονεύεις τότε θα βρεις και να μην κυκλοφορείς παρά μόνο με γορίλλες και κουμπούρια, έτοιμα να εκφυρσοκοτηθούν προς κάθε κατεύθυνση.

Ο Πάλμε, ένα από τα μεγάλα αυτά «παιδιά» που λέγονται Σουηδοί, πίστευε ότι δεν του άρμοζαν τέτοιες μέθοδοι. Δεν ήθελε να σπλοφορεί, να θωρακιστεί με αλεξίφαιρα γιλέκα ή αυτοκίνητα, να μάθει σκοποβολή, και να κάνει γενικά ό,τι κάνουν όλοι αυτοί που πολεμούν.

Το μοναδικό του όπλο τον τελευταίο καιρό - αν το προσέξατε - ήταν εκείνο το χεράκι στο πέτο, το σήμα μιας παλάμης, τάχα απαγορευτικής, που έγραφε από κάτω «Μην πελάξεις τον αδελφό μου» και εννοούσε τους κυνηγημένους, τους αδικημένους, και προπάντων τους μαύρους, τις μειονότητες, τους φτωχούς μεταναστες, όλους όσους γίνονται ο στόχος των φυλετικών διακρίσεων.

Και να που ο αντι-ήρωας ηγέτης (μιας είχε κουράσει σχεδόν με τον ειρηνισμό του) χρειάστηκε να πεθάνει για ό,τι πίστευε, για να νιώσουν μερικοί πόσο δυνατό, πόσο σπουδαίο ήταν αυτό που έκανε.

Ο τελευταίος ματωμένος κρίκος στην αλυσίδα των μεγάλων «ήσυχων επανα-

στατών», στη χορεία όποιον πέρασαν τόσος και τόσοι, από τον Σωκράτη και τον Χριστό ως τον Μαχάτιμα Γκάντι και τον Μάρτιν Λούθερ Κινγκ, αλλάζει τώρα με το θάνατό του κάμποσα «δεδομένα» στην Ευρώπη και πέρα απ' αυτήν.

Γιατί κατάφερε κιόλας δυο πράγματα πολύ σπουδαία, έτσι που είχε προετοιμάσει τη ζωή του γι' αυτό το θάνατο: από τη μια, να μην είναι ο ηγέτης που ο θάνατός του θα απειλούσε την παγκόσμια ειρήνη. Δεν θα μεγάλωνε αυτός την ένταση, δεν θα μας έφερνε πιο κοντά στον Τρίτο Παγκόσμιο Πόλεμο (όπως θα συνέβαινε με αρκετούς άλλους, στην Ευρώπη ή την Αμερική...).

Και δεύτερον, μπόρεσε να φωτίσει πάλι, να προβάλλει, μεθόδους και στάσεις και αγώνες που κόντευαν να ξαναγίνουν «ντεμοντέ».

Στη σκιά του θανάτου του Πάλμε θα προχωρήσουν φέτος οι συνομιλίες της Γενεύης και της Βιέννης για τον αποπλισμό. Μ' ένα τέτοιο πτώμα

πάνω στο τραπέζι θα πρέπει να συνεχίσουν να συζητούν ο κ. Νίτσε και ο κ. Κάρπφ και ο κ. Ισραελιάν και όλοι οι ράθυμοι μετρεδμενοί διαπραγματευτές.

Υπό τη σκέπη του ίδιου φαντάσματος θα γίνει το καλοκαίρι και η συνάντησή

Ρήγκαν - Γκορμπατσώφ στην Ουάσιγκτον (αν δεν ματαιωθεί). Υπό το βλέμμα του Πάλμε θα ψηφίσουν και οι Ισπανοί για το ΝΑΤΟ. Ναι ή Όχι, τη μεθεπόμενη Τετάρτη. Στον απόηχο του πυροβολισμού έξω απ' το σινεμά της Στοκχόλμης θα δώσει στις 16 του μηνός τη μάχη και ο Μιτεράν, με την παράταξή του, στις γαλλικές εκλογές - και την ίδια μέρα, θα ορκίζεται πρόεδρος της Πορτογαλίας ο παλιός φίλος του δολοφονημένου, ο Μάριο Σόαρες.

Γεγονός κυριαρχικό για τη χρονιά αυτή - και για άλλες - ο θάνατος του Πάλμε, καταλυτικός νέων καιρών, φαίνεται να μας πηγαίνει κάπου: εκεί, όπου οι «ποσοτικές διαφορές» γίνονται ποιοτικές. Στο σημείο του «θρασμού», όπου η ανάλυση μας οδηγεί σε σύνθεση.

Ποια ανάλυση, τάχα, και ποια σύνθεση; Θα πουν οι απαισιόδοξοι. Όμως, είναι αλήθεια ότι, πέρα από την τραγικότητα του γεγονότος προβάλλουν μερικά πολύ απλά, συγκεκριμένα στοιχεία, που φαίνονται εκ πρώτης όψεως αντιφατικά, αλλά στην πραγματικότητα δεν είναι.

Να μερικές τέτοιες απλές «αλήθειες»: Ο Πάλμε ήταν άνθρωπος της ειρήνης, ήταν άκακος, πρῶς και όμως δόθηκε βίαιο θάνατο. Ο Πάλμε ήταν ο υπερασπιστής των μειονοτήτων, των παρατε-

ταμένων και όμως, άτομο από τέτοια μειονότητα τον σκότωσε. Ο Πάλμε ήταν οικοδόμος στη χώρα του, ευημερίας πρωτοφανούς σε παγκόσμια κλίμακα και όμως, ούτε αυτό δεν του αναγνώρισε, βέβαια ο δολοφόνος.

Ίσως, αν αντί να πούμε «και όμως» πούμε «γι' αυτό», ίσως τότε να είμαστε πιο κοντά στην ουσία. Ο Πάλμε, στα 59 του χρόνια, σκοτώθηκε πράγματι γι' αυτό που ήταν. Μας βοήθησε όμως, λίγο ακόμη, πεθαίνοντας, να δούμε πιο καθαρά ότι είναι άλλο πράγμα να προστατεύεις τις μειονότητες και άλλο να ανέχεσαι τη βία - ότι υπάρχουν δηλαδή μειονότητες και μειονότητες και ότι η προστασία μιας μειονότητας πρέπει να είναι η ενίσχυση του συμφέροντος των πολλών γιατί μόνο μ' αυτή την έννοια έχει νόημα.

Ακόμη, έδειξε η τραγική αυτή ιστορία ότι ο αγώνας για την ειρήνη περιέχει, στο βάθος πολλή βία - «αντι-βία», σωστότερα - και απαιτεί ακόμη μεγαλύτερη θωράκιση, ακόμη περισσότερο μέσο. Ίσως αλίμονο, και όπλα...

Είδαμε τέλος, την παγωμένη νύχτα εκείνης της σουηδικής Παρασκευής, πως και η ευημερία δεν αποτελεί ούτε διασφάλιση κατά της βίας ούτε καν στόχο γενικής αποδοχής, αφού σε μερικούς, όπως ο δολοφόνος του Πάλμε, δεν αρκεί ή δε χρειάζεται.

(Η κραυγαλέα έλλειψη συλλυπητηρίων, ως τη στιγμή αυτή, από τις ορδές που σφάζονται στον Περσικό Κόλπο, τους Χομεϊνικούς με τη φωτογραφία του Ιμάμη στο στήθος, και τους Ιρακινούς με τα χημικά αέρια που αγόρασαν από την Ολλανδία (το είπε η ίδια προχτές) δίνει ένα μέτρο της τύφλωσης από το πάθος, ακόμη και απέναντι στον άνθρωπο αυτό, που τόσες φορές πήγε στη Μέση Ανατολή, μεσολαβητής, να τους χωρίσει...).

Η «καταλυτική» λοιπόν σημασία του θανάτου του φαίνεται να δρισκεται στη χάραξη, για να τη δούμε πιο καθαρά, της διαχωριστικής γραμμής. Είναι αυτή η γραμμή, που θέλει ωριμότητα, ψυχραιμία, ίσως και απόσταση, για να τη δεις. Αυτή όμως που θα έκανε ίσως και τα πυρηνικά όπλα άχρηστα, περριτά, απ' τη στιγμή που θα την ανα-

γνωρίζαμε: δεν είναι, λοιπόν κάθε αγώνας «ιερός», μόνο και μόνο επειδή είναι αγώνας, λέει η γραμμή. Ούτε κάθε μειονότητα έχει τα ίδια δικαιώματα με κάθε άλλη! Ούτε οποιαδήποτε μειονότητα αξίζει της ίδιας περιποίησης, την οποία δικαιούνται οι πλειονότητες.

Μ' αυτή λοιπόν την έννοια, ο θάνατος του Πάλμε φωτίζει απλούστατα, απομονώνει, και μας φέρνει στο πιάτο, το πρόβλημα της τρομοκρατίας.

Αν στην ίδια τη Σουηδία τη χώρα της γαλήνης, δολοφονείται «χάριν γούστου» ο πρωθυπουργός, σκεφτείτε τι σφυρίζουν, τι αλεξίφαιρα, τι όπλα, τι λαγωνικά και τι γορίλλες χρειάζονται οι ηγέτες του ταραγμένου Νότου, της Μέσης Ανατολής, της Αμερικής και της Ασίας!.. Τι να πει μετά απ' αυτά ο Αλφονσίν; Τι προστασία να ζητήσει η Ακίνο;

Η «συνειδητοποίηση» όμως όποιον μας οδηγεί τόσο τραγικά ο Πάλμε δεν σταματά στην τρομοκρατία, που η καταπολέμησή της (και η διάγνωσή της γιατί υπάρχει και τέτοιο πρόβλημα!) αποδεικνύεται, καθαρότερα τώρα, συνυφασμένη με την προστασία της δημοκρατίας. Μας οδηγεί και σ' αυτό που χονδρικά λέμε «αριστερά δεξιά».

Σε μια Ευρώπη που είχε πάρει μάλλον «δεξιά» δρόμο (ακλόνητη πάντα η Θάτσερ, άτρωτος ο Κολ, σταθερός ο Σλόντερ, και χτυπημένος ο Μιτεράν), ο Πάλμε τόνωσε πάλι την πλευρά εκείνη που έπεφτε σε κάμψη. Την τόνωσε παράξενα, αντίστροφα απ' ό,τι λόγω χάρη, την τόνωνε ο Γκορμπατσώφ: ο πρώτος πεθαίνοντας, έδειξε πόσο κινδυνεύει, πόσο πρέπει άρα να ενισχυθεί, το τμήμα εκείνο του κατεστημένου (γιατί περί κατεστημένου πρόκειται φυσικά) που όλο ανησυχεί, όλο αμφισβητεί, όλο ερευνά, όλο γυρνεί αλλαγές - περισσότερο απ' όσο τις ζητάει το Άλλο. Ο δεύτερος ενισχύει το ίδιο αυτό τμήμα ανερχόμενος, ζώντας και βασίζοντας! Και ανοίγοντας παράθυρα για να αποκαλύψει σφάλματα και τάσεις αυτοκριτικής και υποστολή της μισαλλοδοξίας σε μια νέα προσέγγιση προς το Άλλο.

Σαν για να διευκολύνει τα ρεύματα της Ιστορίας, σαν για να λύσει και τα διλήμματα του Ιδρύματος Νόμπελ για φέτος, ο Πάλμε μας οδήγησε και με το θάνατό του σε μια νέα, πιο σύνθετη περιοχή της γνώσης.

Η οικονομική του φιλοσοφία

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ «πρόταση» του Πάλμε, που η Σουηδία ακολουθεί ουσιαστικά τα τελευταία είκοσι χρόνια, φαίνεται κάπως ανορθόδοξη για σοσιαλιστή.

Ο Πάλμε τόνιζε πάντοτε ότι υιοθετεί την «οικονομία του κέρδους». Χωρίς αυτό, υποστήριζε, η παραγωγή θα έμεινε χαμηλή και η αποδοτικότητα της εργασίας θα ήταν μειωμένη. Η Σουηδία έγινε έτσι, σε αναλογία πληθυσμού, η χώρα με τις περισσότερες πολυεθνικές εταιρείες στον κόσμο: Βόλβο, Έρικσον, Άσα, Ελεκτρολόν, Σάμπ κ.λπ.

«Το θέμα είναι», παρατηρούσε ο Πάλμε, «ότι τα κέρδη πρέπει να διοχετευονται σωστά, ώστε να ανεβαίνει το βιοτικό επίπεδο. Όσο για την ιδιωτική πρωτοβουλία, φυσικά είμαστε υπέρ».

Αφήνοντας απεριόριστη ουσιαστικά την ιδιωτική δραστηριότητα στην απόκτηση κέρδους, οι κυβερνήσεις Πάλμε προσέφυγαν, για την κοινωνική τους πολιτική, στην εισπράξη βαρύντων φόρων: Στους ιδιώτες, το εισόδημα φορολογείται μέχρι και 72%. Στις μεγάλες εταιρείες, η φορολογία μπορεί να φτάσει το 80%.